

LOGISTIKANING GLOBAL SAVDO VA IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI ROLI*Jumanazarov Bekzod**3-1 AGB-21 guruh talabasi, Buxoro Davlat Universiteti**Saidova Feruza Kamolovna**Ilmiy rahbar: Buxoro davlat universteti, Yashil iqtisodiyot va agrobiznes kafedrasi katta o'qituvchisi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada logistikaning global savdo va iqtisodiy rivojlanishdagi o'rnini, ahamiyati va zamonaviy tendensiyalari tahlil qilinadi. Logistika jarayonlarining samaradorligini oshirish orqali xalqaro savdo hajmini kengaytirish va iqtisodiy taraqqiyotga erishish imkoniyatlari o'rganilgan.

Kalit so'zlar: Logistika, global savdo, iqtisodiy rivojlanish, transport tizimi, ta'minot zanjiri, innovatsiyalar, xalqaro hamkorlik.

Kirish

XXI asrda global savdo va iqtisodiy rivojlanishning asosi sifatida logistika sohasi strategik ahamiyatga ega bo'ldi. Jahon bozorida raqobatbardoshlikni ta'minlash va mamlakatlar o'rtasida savdo aloqalarini mustahkamlash uchun logistika xizmatlarining sifatini oshirish zarur. Ushbu maqolada logistikaning iqtisodiyotga ta'siri, xalqaro savdoda tutgan o'rnini hamda uning rivojlanishida yangi texnologiyalar va innovatsiyalarning ahamiyati yoritiladi.

Asosiy qism

Logistika — bu materiallarni va xizmatlarni maqsadga yo'naltirilgan va optimallashtirilgan jarayonlar orqali boshqarish, saqlash va yetkazib berishdir. Bunga tovarlar va resurslarning harakati, inventarizatsiya, omborxonalar boshqaruvi, transport va tarqatish kiradi. Samarali logistika tizimlari kompaniyalar va davlatlar uchun muhim iqtisodiy foyda keltiradi, chunki bu tizimlar xarajatlarni kamaytirish, mahsulotlarni tez yetkazish va raqobatbardoshlikni oshirishga yordam beradi. Shuningdek, logistika xalqaro savdoda asosiy ko'priklar vazifasini o'ynaydi, chunki tovarlarning samarali harakati mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarni mustahkamlaydi.

Jahon iqtisodiyotida savdo hajmi va o'zaro bog'liqlikning ortishi logistikaning muhimligini yanada oshiradi. Global savdo, shuningdek, transchegaraviy transport va saqlashni talab qiladi. Hozirda, davlatlar o'rtasida savdo qilish uchun eng ommabop transport turlari — dengiz, havo va temiryo'l transportlaridir. Ushbu transport turlari orasida dengiz yo'llari eng keng tarqalgan va eng arzon transport turi hisoblanadi. Havo transporti esa tezkor yetkazib berishni talab qiladigan mahsulotlar uchun afzaldir.

Samarali logistika tizimi orqali mamlakatlar o'z tovarlarini chet elga eksport qilishda va import qilishda arzonroq va tezroq imkoniyatlarga ega bo'ladilar.

Misol: 2019-yilda Xitoy va AQSH o'rtasidagi savdo urushi davrida, logistika kompaniyalari tovarlarni transport qilishda yangi yo'llar va usullarni qidirdilar. Natijada, yangi tashish yo'llari va transport logistikasi vositalari global savdo jarayonlarini tezlashtirdi.

Logistika iqtisodiy rivojlanishning asosiy komponentlaridan biri bo'lib, iqtisodiy o'sish uchun zarur bo'lgan barcha resurslarning samarali taqsimlanishini ta'minlaydi. Samarali logistika tizimlari ishlab chiqaruvchilarga mahsulotlarni yuqori sifatda va eng qisqa muddatda iste'molchiga yetkazish imkonini beradi. Bu esa iqtisodiy o'sishni, ish o'rinlarini yaratishni, yangi texnologiyalarni joriy qilishni va milliy daromadni oshirishni ta'minlaydi.

Bundan tashqari, logistika sohasidagi rivojlanish mamlakatlar orasida savdo va iqtisodiy aloqalarni kengaytirish imkoniyatlarini yaratadi. Logistika infratuzilmasi rivojlangan davlatlar, masalan, Yaponiya, Germaniya va AQSH, o'z iqtisodiyotlarini jahon bozorida raqobatbardosh qilish uchun bu tizimga katta investitsiyalar kiritgan. Samarali logistika tizimi orqali bu mamlakatlar tovarlarni tez va arzon yetkazib berish orqali global bozorlarning eng yuqori darajasida joylashadi.

Zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalar logistika sohasida katta inqiloblarni keltirib chiqarmoqda. Raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt (AI), Internet of Things (IoT), avtomatlashtirilgan tizimlar va blokcheyn texnologiyalari ta'minot zanjirlarining optimallashtirilishiga xizmat qilmoqda. Masalan, IoT texnologiyasi orqali tovarlar harakati va holati haqida real vaqt rejimida ma'lumot olish mumkin. Bu esa logistika jarayonlarining samaradorligini oshiradi va xatolarni kamaytiradi. Blokcheyn esa tovarlar va ma'lumotlar oqimini kuzatishda xavfsizlikni ta'minlaydi va tranzaktsiyalarni tezlashtiradi.

Bundan tashqari, logistika kompaniyalarining avtomatlashtirilgan ombor va dilerlar yordamida ishlashlari, odamlar tomonidan bajariladigan ishlarni kamaytiradi va jarayonlarni yanada tezlashtiradi. Elektron tijoratning o'sishi va shaxsiylashtirilgan xizmatlar taqdim etish talablariga javoban, logistika xizmatlari ham tezkorlik va aniq vaqtga asoslangan tarzda rivojlanmoqda.

Misol: Amazon kompaniyasining robotlashtirilgan omborlari va dronlar yordamida buyurtmalarni tezda yetkazib berish tizimi zamonaviy logistikaning ilg'or misolidir.

Logistika kompaniyaning funksional muamolarining yechimlarini optimallashtirishga yordam beradi: u moddiy, axborot, moliyaviy va xizmat oqimlarini talab qilinadigan ko'p qirrali faoliyatdir. Yetkazib berish, ishlab chiqarish, tarqatish va sotish o'rtasidagi o'zaro aloqalarni muvofiqlashtirishdan va birlashtiradigan tizimdir.

Logistikaning har bir funksional sohasi (ta'minot, ishlab chiqarish, transport, ombor, tarqatish va sotish) alohida tizimni tashkil etuvchi tuzilma bo'lib, boshqaruvning o'ziga xos mazmuni va muvofiqlashtirish mexanizmiga ega. Shu bilan birga, logistika ijtimoiy takror ishlab chiqarish tarkibida integratsiyalashgan materiallarni o'tkazish, axborot, xizmat ko'rsatish, moliyaviy va ijtimoiy oqim tizimlarining tashkiliy va iqtisodiy jihati sifatida qaralishi kerak.

Logistikaning rivojlanishi umumiy iqtisodiyotning va mintaqaning rivojlanish tendensiyalari va dinamikasi bilan belgilanadi. Oddiy logistika tizimi ma'lum miqdordagi elementlardan va ma'lum munosabatlardan iborat. Logistika tizimlari bir nechta tuzilmalarni tashkil etuvchi turli xil quyi tizimlarning interpenetratsiyasida ifodalanadigan yarim strukturalilik bilan tavsiflanadi. Ular statik emas: ular mehnat sharoitlariga nisbatan tashkil etilgan, tez qayta qurish xususiyatiga ega – bu ularning moslashuvchanligidir.

Bir qator fundamental va amaliy fanlarning nazariy apparati logistikaning asosiy vositasi bo'lib xizmat qiladi, bu esa boshqa bilim sohalarida (masalan, tahlil qilish, prognozlash, modellashtirish) odatiy usullarni qo'llash va biznes bo'linmalarining samarali ishlashi uchun sharoitlarni aniqlashga imkon beradi. Rivojlangan axborot-kommunikatsiya infratuzilmasi asosida logistika faoliyati subyektlari va obyektlarining o'zaro ta'sirini tashkil etishda intellektualizatsiya logistika tizimini modernizatsiya qilish va innovatsion rivojlantirishning zarur shartidir: ishbilarmonlik muhitini shakllantirish, biznes xizmatlari infratuzilmasini kengaytirish va faollashtirishga yordam beradi. Logistika o'tkazuvchanlikni oshirgan sari, global iqtisodiy integratsiya kuchaymoqda. Ta'minot zanjirlarining yirik kompaniyalar tomonidan boshqarilishi va integratsiyalashgan tizimlar mamlakatlar o'rtasida savdo va kapitalning tezroq erkin harakatlanishiga imkon yaratadi. Yangi erkin savdo hududlari, masalan, Yevropa Ittifoqi (YEI) va Janubiy-Sharqiy Osiyo iqtisodiy hamkorligi (ASEAN) logistika tizimlarini o'zgartirib, tovarlarni bir mamlakatdan boshqasiga tez va qulay tarzda olib o'tish imkoniyatlarini yaratadi.

Xulosa

Logistika global savdo va iqtisodiy rivojlanishning ajralmas qismini tashkil etadi. U tovarlar va xizmatlarning samarali harakatlanishini ta'minlab, mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarni kuchaytiradi va jahon iqtisodiyotining integratsiyasini oshiradi. Zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalar logistika jarayonlarini yanada optimallashtirib, mamlakatlarga iqtisodiy o'sish va yangi imkoniyatlar yaratadi. Shu sababli, logistika sohasiga investitsiyalar kiritish va uni rivojlantirish bugungi kunda nafaqat milliy, balki global iqtisodiy muvaffaqiyatni ta'minlashning muhim omilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Rakhmonov, K. (2021). IMPROVEMENT OF LAND CADASTRAL INFORMATION SYSTEM IN THE ADMINISTRATIVE DISTRICT. Збірник наукових праць .
2. Kosimdjon, R. (2021). MODEL OF CREATION OF LAND CADASTRAL INFORMATION BASE IN AGRICULTURAL SECTOR. Збірник наукових праць SCIENTIA.
1. Хромова, Г. А., Мухамедова, З. Г., & Юткина, И. С. (2016). Оптимизация динамических характеристик аварийно-восстановительных автотранспортных средств. Монография. Научный журнал:«Fan va texnologiya», Ташкент–2016.–253 с.[In.
2. Yakubov, M. S., Mukhamedova, Z. G., Isroilov, U. S., & Fayzullaev Zh, S. (2018). Methodological aspect of continuous monitoring of traction electrical equipment diagnostics using spectral analysis methods. International periodical journal “Chemical Technology Control and Management, (3), 67-73.
3. Chopra, S., Meindl, P. (2021). Supply Chain Management: Strategy, Planning, and Operation. Pearson.
4. Rushton, A., Croucher, P., Baker, P. (2017). The Handbook of Logistics and Distribution Management. Kogan Page.
5. World Bank (2023). Logistics Performance Index Report.
6. Rodrigue, J.-P. (2020). The Geography of Transport Systems. Routledge.
- 7.
- 8.